185 тыс.

U. B. BERGEN
Ms. 185 m

Forklaring af historisk Optegnelser

af J. Fylling.

Herheimsvik i Sondmøre.

Herheimsvik, f. fordum Hammersvik er en af de større Gier i nordre Sondmøre, og bør jeg bemerke mig den, at den nest Fiske og Vegrø, men i historisk og en tegn eriske Henseende, Kommer mest i Betragtning i dels fordi, at Fortidens Sagns Kreven, her indgravet sporen Historiens Tavle, nogle Efterretninger om Personer, der her spores Stedet her udført Handlinger i Oldtiden, om hvilken, og sporen Sagnet ved at berette, dels og spores deraf, at Forfatteren, her spores forskellige Steder, spores denne Dr, efterlade sig Meninger om disse Ord, Ordvold og Gjørninger, hvorom vil jeg hvolle i nedenforte Linier, i sær den ingen Oldtidsforsker for mig her besøgt denne Dr, i Hensigt, at optegne og gjennemlæse en af Erindring gamle Sagn og Sagnberetninger, samt at efterspore, da mange Mindesmærker her spores Gen, som her indgravet Oldtidsbogstaver, af den nuværende Landsbefolkning efterspørgt.—

Den første historisk Begivenhed, som Sagnet omtaler, at have forregaet i Fortiden, her spores Gen, er den som fortælles i den spores Raldr Gretters Saga, og som hovedsagelig knytter sig til Gienmorkeligt Gaard, Herheim, fordum Herhammar, og om denne Begivenhed, vil jeg, i nedenforte Linier hvolle noget udførligere, neuer jeg først med et par Ord, her omtale Gens og Gaardsnavnets ~~Aalse~~ Etymologie. I hint gamle Nidviskrift Gretter Saga", i det Mindste det Haandskrift af denne Oldtag, som Thorfæus, her

benyttet ved Nedskrivelsen af sin norske Historie. (Se norsk Kvæ 3 Tom 1 Bog Cap. 27–28, samt 49.) Kalder Gen Hammersø, og Guarden Hvarheim Kaldes Hvarhammer, hvilket Navn og sin forklaring omtales i Brevet, som ovenfor Meddelt af det 14de Aarhundrede, Sønderjylland, som over Alt ikke af det 14de Aarhundrede, Sønderjylland, og er Navnet Hvarhammer, (de hvide Hammre) et i høieste Grad passende Navn paa sin Beliggenhed Guard, end skjønt Fjelden paa de andre Sider ikke Gaar saa høie, jo endog høiere, paa nordvestre Side Dog Fjeldet ovenfor Hvarheim, med sine Steile og lodrette Sider, og deraf, De hvide Hammre", Hvarhammer.

I Begyndelsen af det 11te Aarhundrede, omtrent omkring Aar 1015, var Guarden Hvarheim et Landmandssæde og bebodet af Jarlen Eirik Hakonsson, Landmand Thorsteins Hvaresson. Thorstein, bebodet den af mange Storbønder", men Thorstein, fortæller Sagaen, afkjøbte de fleste Bønder Guarde, saaledes at Eirik Jarl blev Eier af hele Gen, Hammersø." Medens at Thorstein bebode paa Hvarheim indtraf der en Begivenhed, som i Ord og Alt maa henregnes til de Gamles Overtro, og som paa omstændelig er opbevaret i den ovenfornævnte Gretter Saga", og som jeg her, ei tager i Betragtning Ord til Andet, at meddele, da Sagastumpen, er paa saa omstændelig fortalt, at den taaler ei, at forkortes.

Ved den ovenfor omhandlede Tid, 1015, kom der et Skib fra Island, og som i Egil Saga nævnes ind i Norges Kyst, og en Natmorkede Folkene ombord, at de seilede med Skibet, paa et Skjær, hvorved dets Underdel gik Ruin. Men gjorde Skibet baade kjøbt lidt, og brugte ombord i den Kvindene og Alt det som var løst i Skibet. Kort derpaa var en Liden Ø, og derhen brugte de om Natten alle deres Ting, som de paa nogt Leilighed til, og da det begyndte at dages, søgte man

at Komme paaen Tid til Rene med Herfyn til Stedet, hvor man var.
De af Skibsfolkene, som fór, havde vorten med paaen Skibet i Hav-
Farvandet, fandt, at de vare Komne til Söndmöre i Norge. Der var en
Gaard paa den, paaen Veien til Fastlandet, som hedder Hammer-
vik (Harhamn) paaen disse fandt man mange mindre Gaarde og et Landsmen-
dö. — Thorfin hed den Landsmand, som havde paaen Gaarden, hvor man var
en Són af Skeggi den Gamle, som havde boet der længe. Thorfin var
en mægtig Høvding. — Da det var blevet lyst, paaen man paa Gaarden, at
Islænderne vare i megen Fare. Man underrettede straxt Thor-
fin herom, hvem gjorde straxt Anstalt til at redde dem, og lod et stort
Skib, som hvem eiede, bringe ud paaen Siden. 16te Mand Ründe var
paaen hvert Bord. Nu var der ombord paaen Skibet næsten 30 Mand,
de skjödt sig og björgede Kjöbmandenes Gods, men Handelsskibet sank,
og der gik meget Gods tabt. — Thorfin brugte alle Folkene, paa det
forlistes Skib hjem paaen sin Gaard, og der vare de en Nat og törrede
deres Vaaben. Derpaaen reiste Kjöbmandene sönderpaaen Landet, men en
af Islænderne, Gretter Asmundsön, som var i deres Følge, blev til-
bage hos Thorfin paaen Hvarham. Gretter var meget stille og tal-
te ikke meget. Thorfin lod give ham Föden, men gav sig dog lidet
af med ham. Gretter fulgte ikke gjerne med Thorfins Folk og vilde ikke
ikke spadsere med dem ude om Dagen. Dette fintes Thorfin
ikke om, men dog nægtede han ham ikke Föden. — Thorfin havde
snækker og snækket indrettede Bygninger paaen sin Gaard Hvarhamn.
Sö var der en Mönter Mand, og han vilde ogsaa, at andre Folk
skulde være mönstre. Gretter gik ofte hjemmefra hen til andre
Gaarde paaen Øen. Øden, hed en Mand som boede paaen en Gaard,
Vind heim Raldal, derhen begav Gretter sig dagligt, og han og Øden

Gdun blove gode Venner; der opholdt Gretter sig gjennlig til længt
ud paa eftenen. Det var en efter meget tidt, at Gretter, idet
han vilde gaa hjem til Hesthaven, saa en stor Sky blive pas,
paa det Sted som han nordfor Gdins Gaard. Gretter spurg-
te, hvad Nytter der paa Færde. Gdin sagde, at det var ufor-
siden Vejrlighed for hun at vide det. „Folk vilde sige," sagde Gretter,
× der som man saa flyger Sjæ i vort Land, at Ilden kom fra en
Rot." Bonden svarede, „jeg tror, at en saadan Sky × nærmer sig
Ilden, at de ikke vil komme noget godt ud af, at ryddige sig
derom." „Jeg vil ikke dermindre vide det," sagde Gretter. „Der paa
Nordet staaer en Hær," sagde Gdin, „som er baade stor og op-
ført af store Bjælker; iden er Thorsjæ Fader Skaar hin gamle
hvidskjæg." Fader og Søn eiede ført en Bondegaard her paa Øen,
men senere, da Skaar døde, kom han paa forskjellige Tjenester, at han
kun gjorde alle Bønder bort, som eiede Gaarde her, saa at
Thorsjæ nu allene er Eier af hele Øen, og lod ingen af dem som
Thorsjæ holdt sin Haandvaaben, nagen Skade herved." Gretter var tilfreds
med disse Oplysninger, og sagde, „Jeg har i Sinde at komme her hen i
Morgen, her du den i Bedste Fald Værktøi til at grave med." „Jeg
rander dig" sagde Gdin, „at du ikke maa lade dig see paa
paa, at du ødelægger dig derved, for Thorsjæ Hævn." Gretter sagde, at
han vilde lade det komme an paa en Prøve. Natten led, og Gretter
kom om Morgenen, derhen, meget tidlig. Redskaberne vare ved Hæn-
den. Gdin fulgte ham med til Høien. Gretter begyndte nu at op-
bryde Høien, og tog her igjennem fat paa Arbeidet. Han ar-
beidede usædvanlig, indtil han havde stødt paa Tømmerværket, og da
begyndte Dagen allerede at gry. Derpaa brød Skaar han Hullet

peuw Tömmervarket. Da Thür neuede de heim endstondigt frem, at gaaw ned i Hüien. - Gretter bad heim perst Teuget „thi jeg vil undersöge, sagde han, hvorm det bar sig." Gretter gik da ned i Hüien, ved Hjelp af Teuget; der var gansk mörkt, og ingen god Lügt, ude i Hüien. Heem fölte sig nüsom, for at komme til Klindskuls om Hüeins indre Beskaffenhed. Heem fandt Bernedt af sin Hest, stödte peuw Skanten af sin Stol, og bemarkede, at den Mand sad peuw Stolen. Der var til sammenbragt en stor Mengde Güld og Sölw, og et lidet Skrin som var fült med Sölw, tilmed Maanden til Fodskammel. Det var Skatten hin Gamle sammen, saaledes var det höisat. Gretter tog nü alle disse Skatkarder, som han med Besværlighed bragte op af Hüien, og gik derpeuw med Skattekisten til Thorsins Gaard Harhum, hvor alle Folk, allerede sad til Bords. Thorsin var vel vred peuw Gretter, for hans lange Fraværelse, men da denne overgav ham den fundne Skat, blev Thorsins Sind blidere, og om Fruden i Heers Hüi, vidste ingen at sige, mellem Thorsin og Gretter, var lang Samtale, som ingen synderlig Interesse, for denne forelöggende Sag.
Noget tidligere, havde Thorsin som Lovkyndig, taget Del i den Bestemmelse, som Eidsvoll, under et Rundemöde, havde truffet om, at alle Runs og Hvalmeensmordskiller vare fredlöse i Norge. Hvad Brödre de omtalte ved disse Tider, som de vorde Hvalmeensmord, af og som disse, havde givet Thorsin Navn, for hans Deltagelse i hin Beramtelse, og denne Navn, der skulle følge ham gik til, peuw en Maade, som Sagnen fortæller, saaledes: Hemmed Fjel, levede Thorsin sig til at reise blev af sine andre Gaarde, som han eide, og som var beliggende peuw Fastlandet, ved den saakaldte Skjærgaard (Skjærgaardsfjord) for der, i forening med sine Storbönder at holde Juleø. - Thorsins Hustruw, var ikke med, thi denne Datter

som vor fuldvoxen, leve sig, og derfor blev baade Moder og Dat-
ter hjemme. Gretter blev ogsaa hjemme, tillige med 8de Huskarle,
Thorsin tog de øvrige til Julegilde med 30 Fribønder; der herskede
stor Glæde og Gammen, og fandt der god Mad og Drikke. — Nu kom
Dagen for det første Julday; det var klart Vær og Vindstille. Gretter var
for det meste ude om Dagen, og saae paa Skibene, der laae fuld som.
derpaa og nordenpaa Klyster, thi Enhver gav sig Tidsen, hvor det var
bestemt, hvorda skulle drikke sammen om Julen. Thorsins Datter
var nu saavidt kommen sig, at hun kunde gaae ud med sin Moder.
Nu begyndte det at lakke mod Aftenen, da saae Gretter et Skib ud
styre til Øen; det var ikke stort, fra Stævn til Hæon, var det beklædt
med Skjolde, langs Skibsbordet, saavat Kanten af Siden, ligesaa
Ride Kanten af det vandt, og Skibet var malet over for Vindøjnene.
Det roedes stærkt, og styrede mod Thorsins Skibsbro. Da saae
at Skibet bærte Bønder, sprang de som var ombord, ude i Vandet.
Gretter talte dem, de vare 12 Mand. Det forekom ham, at de bare
sig mindre fredelig ad. Da flyttede deres Skib op fra Søen; derpaa
løbe de hen til Thorsins Skibsbro, ihvilket det store Skib stod, som
kom ind; saasnart traadte første ad 30 Mand dette Skib, ned til Søen,
men disse 12 Mand traadte det første Skib, ned til Søen, hvorpaa
de toge fat paa deres eget Skib, og bare det ind i Thorsins Skibs-
bro. Det forekom Gretter, at disse Folk vilde vor Søde Ende
Gretter paa Livet. Han gik dem imøde og tiltalede dem meget
forekommende, og spurgte dem, hvem de vare, og hvad deres Ærinde
ved. Den som han tiltalede, svarede høfligt, og sagde: at han hed
Thore Skomle og hans Broder Gymund ille, og de Øvrige vare deres
Kammerater; „jeg hedder" sagde Thore, „at Edero Hus-bon-de

Thorsin, kun hört os omtale, eller er kun hjemme? Gretter svarede, „I ere vistnok Lykkens Gudlinge, thi dersom I ere de Folk som jeg antager Eder at være, saa ere I Kommne herhen i et gunstigt Øieblik, Husbonden er netop hjemme saa med alle sine Folk, som ere friske, og kunne her ikke i Dag, at Kommne hjem for efter Juleu. Husfruen og Døtrene ere hjemme, og dersom jeg skulle kunne erfare Eders Ønske, da jeg holder, at Kommne under saadanne Omstændigheder, thi her findes der hvor den Ting, man behøver, baade Øl og andet, som man ønsker sendt." Thorer svarede, medens Gretter lod Tolestrømmen fly; dersaa sagde kun til Gjæsten: „Eders ikke ønskede omtrent som jeg sagde", „og jeg skal ikke kunne Noget imod, at tage Hensyn over Thorsin for kun Del og tjeneste i vor Landsforvisning; denne alene er os saa meget dele, og vi behøver ikke, at gjøre os nogen Ulejlighed med at faae ud af hvad vi ønskede at vide," „Enhver er Herre over sine Ord," sagde Gretter, „og jeg skal sørge for Eders Modtagelse og Bevirtning, saavidt det staaer i min Magt," og gaae nu hjem med mig!" De takkede kun for kun Tilbud, og sagde at de modtog det. Da de nu vare Kommne hjem i Gaarden, tog Gretter Thorer ved Haand, og førte kun ind i Stuen, og lod ophænge Vognforhæng og sætte Alt i sin rette Orden; men da Husfruen hørte Gretter tale, skyndte hun sig ud, og sagde, hvem kun tog saa vel Kommnede imod. Han svarede: Husfrue! Det er undertiden, at tage godt imod Gjester; her ere Kommne Brødrene Thor Torbe og Gunnbjørn ille, med alle de Folk; de ønske at tilbringe Julen her, hvilket troster sig meget heldigt, thi vi ere temmelig meget faae, i Forveien." Husfruen svarede, „Jeg regner dem ikke blandt Bønder, eller retskafne Folk, thi de ere de største Røvere og Nidinger; jeg vilde med Glæde give en stor Del af mit Gods, at disse ikke vare Kommne her, denne Dag." Gretter lønner sig saa

og sove Thorsen sidst, for de at have haft Dig som Ribbe-
den og spændt Mand, Kisse i Vinter, og have behandlet Dig som en
fri Kvinde Mand." Gretter svarede, Bedre, at tage de vaade
Klæder af Fødderne, end at dølge mig!" "Jeg tilbød dig sidste Liele-
sted ved Ork." Da sagde Thore: "Hør sove! vor i Ræve vred, Du
skal ikke komme til at lide noget Tab, derved, at Din Mand ikke
er hjemme, thi der skal Ex trods i hans Sted, og bevare Din Fader
og alle Fjerne sove Qvæder, skælle sove hvor sin Mand." "Det
var mandigt talt, svarede Gretter, "og du har ingen af dem Grund
til at skulle sin Død." Alle Kvinderne løbe nu bort fra Stu-
en, overfaldne af Bedrøvelse og Graad. Gretter sagde til Børsker-
ne: "Gjør mig ikke som I ville skille Eder af med Vaaben og vaade
Klæder, thi vi Kvinder skulle Folkene til at lystre, saalænge de
ere sove enige og bange." Thore sagde, at han ikke vilde skille
sig af sine Skinner; "men Du er alt anderledes end andre Folk, her sove
Gaarden, og det synes mig det bedste, at gjøre Dig til vor Fortrolige."
"Det kunne I gjøre som I ville", sagde Gretter, "men jeg ved at gjøre Dig
skjøn sove Folk." Derpaa lagde Børskerne de fleste Vaaben
fra sig. Nu tog Gretter til Ord: "Det synes mig nødvendigt, at I
gaae til Bords og sove Noget at drikke, thi I ere vel tørstige af Ro-
ningen." De sagde, at de ikke skulle vente sove sig i sove Herskab
to," men bemærkede, at de ikke vidste hvor Skibene vare. Gretter
spurgte, om de ønskede at have sove tag sig, at sørge derfor. Børsker-
ne sagde, at det vilde de gjøre. Gretter gik og hentede Øl, og
gav dem at drikke. De vare meget tørstige og skjulde det
ned i store Drag. Gretter skjænkede det Øl, som i storken

ver, og spurgte hvor ikke Peder det, og saaledes gik det længe, derefter fortalte hver den morsomme Historier. Af alle dette blev der megen Støi og Larm, indtil hos Jens. Gaardens Folk følte ingen Lyst til at blande sig i deres Selskab. De sagde Thore: „Jeg har ikke truffet nogen mig ubekjendt, som her vist os gjør god Behandling, som denne Mand; sig mig nu, hvilken Løn Gud vil modtage af mig og mine Kammerater for Dine Gjerninger!" Gretter spurgte: „Saaledes som Sagerne nu staar, har jeg ikke tænkt at gjøre nogen Løn derfor, men dersom vi, mener I Drager bort, ere blevne gode Venner, saa nu, gjør jeg nok, at jeg vil indgaae Kammeratskab med Eder, og skjønt jeg meget mindre end Nogen af Eder, vil jeg vist ikke fremmede store Fortjenester." De bleve meget glade derover, og vilde, at de strax for Alvor skulle slutte Kammeratskab med hinanden. Gretter sagde: at det skulle de ikke gjøre, thi det er et synd Ord sprog, at en Bruder er ikke sjælden lig," og derfor skulle vi ikke knytte dermed, men lade det bero ved, hvad jeg her sagde: ingen er, heller den Mand, som kommer sig efter Omstændighederne. De sagde, at de ikke ønskede at gjøre nogen Forandring her i. Det blev nu mod Aftenen, og det begyndte at blive mørke. Da sagde Gretter, at de begyndte at blive trætte af Drikken. Da sagde hun: „Sjener I ikke, at det er paa Tide, at gaae til Sengs!" Thore sagde: at saaledes skulde det være. „Og nu skal jeg indskjænke mit Lofte, som jeg gav Husbond." Gretter gik ud af Stuen, og sagde hurtig: „Gaae I til Sengs Skinder! saaledes befaler Bonden Thore det." Skinderne ønskede hinanden alt Godt herfor, og klynkede og gjorde sig forfordelige. I det samme kom Borgerne ud af Drikkestuen. Gretter sagde: „Lader os gaae ud, jeg skal vise Eder

Thorfins Forældre." De lod sig bevoge dertil. De gik hen til et meget stort Redhus med en Gærdegård, som var lukt Rundt med et stærkt Leers; Huset var meget fast bygget. Ved Huset var et Løkum, Kun ved Skillet derfra ved Skillerum af Brædder. Huset stod højt, og en Trappe med Rokværk, førte op til dem. Berserkerne begyndte nu at blive ustyrlige, og stødte Gretter hid og did i hans Sidemod og enten til Vægge eller til Siderne for deres Fødder i men de dræbte dog Mork derfra, løb hen ud af Huset, greb i Dørhespen slog Døren i, og satte Leersen for. Thorer og hans Kammerater trædte i Forstuen, at Døren var gaaet i Laas af sig selv, og de kjendte sig ikke herom; de havde Øl ind hos sig, thi Gretter havde vist dem mange Forfriskninger, som Thorfin gav, og dem gik de og betragtede i ingen Fid. Gretter skjønte sig hjemlig Gaarden, og fornam hvad Rom han til Døren, holdte hen højt, og spurgte hvor Husfruen var. Hun svarede, thi hun var bange for at svare hem. Han sagde; „Her er en Fanget at gjøre, sig mig, findes her nogen Penge, som ere brugbare." Hun svarede: „Penge finder der, men jeg ved ikke hvad Du skal med dem." „Lad os siden tale derom," sagde Gretter, „Enhver gjør hvad han kan, thi senere bliver Lejligheden neppe bedre." Husfruen sagde „Der skulde være en stor Gæst Skade, dersom vor Tilstand kunde forbedres sig i nogen Henseende; over Thorfins Sang hænger der store Kastespyd, et Krogspyd, som kom Kæmpen hin Gamle eide, og der er ogsaa en Hjelm og en Brynje og det gode Sværd, og disse Penge duer, dersom Mod ikke svigter Dig." Gretter greb Hjelmen og Spydet,

omgjorde sig med Sæget, og løb hurtigt ud. Hvis nye Kultes
nye Hvisrerne, og befalede dem at følge en fra dem og mod sig
Mænd. Hvor af den Tage deres Vanvidex, men de andre Dage turde
ikke engang Kommet Nærheden af de Rømpende. - Nu vil det for-
tolle om Berserkene, at de fjortest af Gretter blev temmelig bon-
ge borte. De fattede Mistanke om mulig Sig, løb hen til Døren
og fandt at den var i Lås. De skød den af brokke Brodhoggen,
og det Øjeblik og brugede i hvert Stykke Dømmer i hele Bygningen.
Om sider lykkedes det dem at brokke Brodet sønder, og de kom
sindelig ud i Gangen og derfra ud til Trappen; de kom Berserkerne
gen overdem, og de hylede som Hunde. - I det samme kom Gretter til,
han Rustede Spydet af sit Magt mit paa Thoren, just som denne
vilde springe ud over Rokkverket, sindelig, at det gjennemborede hans
Den lendstænnede Spids paa Spydet var blevet lang og bred. Ge-
mund den Hille, der gik Bag ved Thoren, stødte til ham sindelig, at
Spydet trængte gjennem ham helt op til Hagerne, og Spidsen stod
ud gjennem Skuldren paa Thoren, og trængte ind i Brystet paa
Gymund, saa at de begge to styrtede om Bord og døde. - Nu sprang
Enhver af de andre ud over Rokkverket, der hvor han stod; Gretter
angreb den hvorsor, enten hugget han til Dem med Sværdet, eller stak
han efter dem med Spydet, men de forsvarede sig med nogle Stykker
Dømmer, som laa der paa Marken, og overhovedet med alt det, de
kunde faa fat paa, og det var forskjelligt, at hvem med den et be-
stille, formedelst deres Styrke og Mod, end skjønt de ikke have
de Vaaben. Der dræbte Gretter to af dem. De 4 Hvisrerne kom
nu fort til. De have dernemlig ikke kunnet blive enige med hver-
andre, om hvilke Vaaben, hver af dem skulde bruge. De

levede sig til et engvilde Berserkerne, men der gik ikke lang, men gjorde de Front, grebe de Flygter og blev helt op til Gaarden. Der fald 6 af disse Røvere, og Gretter blev deres Bemænding. Derpaa tog de andre 6 Flygter. Gretter forfølgte dem ind i Skibsbåret, der forsvandt de sig med Staar. Gretter fik nu fjorde Slag af dem, saa at han var norved, at blive lemlæst. Husfruen gik da hjem til Gaarden, og fortalte Husfruen meget om deres Bedrifter. Husfruen befalede dem, at de skulde, hvor Gretter blev af, men der til vare de ikke at bevæge. I Skibsbåret troede Gretter 2 mand 4 Skridt ud deres, forhen, 2 og 2 efter dem, lige hvor sig Vei, hvem forfølgte de 2 som vare hjemme normest. De flygtede ind i Skibsbåret paa den Gaard som før er meldt, og som Balder Vindheim. Der kæmpede de længe, men omsider dræbte Gretter dem begge to. Hjemme var nu vorden ud mat og gamle stivlommet, og det var længe ud paa Natten; Båret blev meget koldt med Snefog, og derfor, gad han ikke gaa efter de 2 Berserker som vare tilbage. Han gik da sin Vei hjem til Gaarden. Husfruen havde ladet tænde Lys i Vinduerne ind over til Loftet, for at hun skulde finde hjem, og det var ogsaa ved at slukke Lysene, da hun kom hjem. Om Morgenen da det begyndte at blive lyst, samlede man Folk sammen paa Gaarden, man gik nu efter de 2 Berserker som vare gaaet ud af Staden. Længe ud paa Eftermiddagen fandt man dem ender ved Skov, liggende døde, begge af Skade og af de Saar, de havde faaet. Derpaa bragte man alle Berserkerne med til Staden og begravede dem der. v. s. v. v. s. v. —

Vidfavnede af gjorde, en nysgerrig omstændelig Skildring af

De Begivenheder som foregik i under Grethen Klemsmed Bor-
ford i Kerne paa Hesthem, maa jeg ei glemme at omtale, at ogsaa
Sagnet her i Almindelighed paa Stedet ved at fortælle om hint
Bud i Retag, skjønt noget afvigende fra hvad Sagen fortæller, dog
er denne Afvigelse ei større end som man kan vente at Sagnet her
have havt forvandlet, ved at være fortalt fra Fader til Søn igjennem
4 Fædrene ældre og Hjemmede slags. Den Hexfunde er dennem
de Afvigelse mærkelig derved, at den er et Bevis for, at Sagnets For-
tolkningsmaade er ikke opfunden af den skrevne Sage. (Sehe vom, i
min første Udgave Sagnsamling Pag 127-129.)
Man har at komme til at sige til vor tegenlig Skuffelse,
vil neppe lykkes at opspore Hovedet, eller hvilken af
den i Sagen benævnte Gaard Vindheim, at Navn, som nu
ikke mere kjendes? Til Besynderlighed af dette Spørgsmaal,
vil jeg ofre et Par Linier. — Man har tidligere antaget
at Gaarden Ullem eller Ullevold vare den Gaard Vindheim,
hvor Gudhuset, hvor Kaaret hin Gamle Gravhøi stod, og hvor
den Hemlede stod, hvorfra 2 Børster blev dræbte, vide: men
denne Hypothese, der vaar i Kjøbet, er ikke stort større, end som Hr.
Ströms Tid, (Sehe hans Beskrivelse over Søndmør 2 Del Pag 22.)
favner alvides et Grund. Troe maa jeg ei, hvad man har for til
Bevis for hin Formening, at der skal være nogen Navnlighed i
Gaardsnavnene Ullem og Vindheim, men jeg skjønner ikke vidt,
at der er den største Ligehed i hine Navne, undtagen, at xxxx man
i Fortiden ofte benyttede Ve for Vi, og omvendt. Jeg har tid-
ligere udtalt mig for, at Gaarden Ullem paa engen alene
Navn vare de Gamle Vindheim (Sehe min Anmærkning til Sag-
net om den Klemsmed Hesthem, i det nordre Vork Pag 131.)

ieer at man gjör den vil Rever ligste Vold paa Gutter Sagen Tegt,
du de ikke paa lokale Forhold, som denne Sage sætter i For-
bindelse med den Helleland paa Hærheim, alder ikke paa
sin Plads. Hvad jeg den Gang skrev, om denne Sag, blev
dog modsagt af vor lærde statsjurist Nicolaysen, (se Foreds
mindeforeningens Aarsberetning for 1873, Pag 138.) men alligevel,
er jeg paa fri, at jeg i nærværende Linier, med den størst mulige
~~Klarhed~~ Klarhed, hvis min Tanke gang, ledet af personlige og
uafhængige anstillede Undersøgelser i denne Sag, paa Stæd-
ne selv, den 19 og 20 September 1878.--
For det første hedder det i Gutter Sagen, at Gretter, under sit Vin-
ter ophold her Thorsin paa Hærheim, nordenfor Dag afstegde
Besøg her Bonden Gjæn paa Vindheim, hvor Thorsins Fader
var huusbygt paa Nordsiden for Gaarden; og at Gretter, her
paa Vindheim, ofte havde paa længet udpaa Aftenen, at det
blev mørkt, for end han kom hjem til Hærheim, samt, at han
ved den Anledning, ofte paa Hængebroen blev stoppet paa Ryg-
Høie, nordenfor Vindheim, o.s.v.-- Nu ligger, som bekjendt,
Gaarden Dille nordenfor Fjøldsiden Hærheimsæn, og dette Fjeld,
er baade høit og stridt; fra Hærheim til Dille, kan man kun
veier ikke komme, uden ad 2de besværlige Vei, enten at gaae
den saakaldte Hærheimsklev, hvormed nesten kun gaae med Ryg-
Dag, end sige i Mørke og Uveir, som Tilfældet var med Gretter
og de 4re af Bestørzkerne. Ex Brudefølge skulde Engang gaae
denne Klev, fra Dille til Hærheims Kirke, og Følgen blev, at
Brudeparret, og flere af hvilke i hjel; eller at reise den 2den Vei, lan-
gere inde paa Dalen, hvor denne er lavere, og siden at tage ud igjen
til Dille, paa den nordre Side af Fjeldet; men at gaae denne Vei

behøver man nesten en Dag, endsige nogle Timer, førend alle Borfolkene flygtede ind af Skibelvnet, og toge ind i Kornladen paa Vindheim. Enhver forstaar en Smule af Ruth Kjendskab til de her omhandlede Steder, vil tilligemed mig ogsaa see det for en total Umuelighed, selv for Kjække Folk, at tage over Fjeldet fra Hovheim til Ulla om Natten i Mørke og Snefog, som Tilfældet var, da hine Borfolkene, tog fra Hovheim til Vindheim, og søgte ind i en Kornlade der; men dette Rundt gaa de jo over, naar man mig, antager, alene de Gamles Vindheim, man vel neppe enten Gaarden Aakre, Myske eller Gjøvik. Fordi Andet, forholder Sagen sig at Thorsins Husfrue havde taget Lys de øverste Loftene, paa Hovheim, for at Gretter Rund skulde finde hjem i Mørke og Snefog. Dette vilde vel til ingen Nytte for Gretter, dersom han skulde tage hjem om Natten i Mørke og Snefog, fra Ulla til Hovheim; thi paa hele Veien der fra, Rundt om ikke saa Huse paa Hovheim, end sige de taget Lys i Vinduerne, men vilde dermed vel tabt Nytte og Veiledning, i Mørke og Snefog, for Gretter, naar han kom fra Aakre, eller Myske, o. s. v. Fordi endnu her man ogsaa et Bevis for, at det var med Gjøsen Hovheim, og ikke vedkom, at 2de af Borfolkene flygtede, da det heder i Sagen: Om Morgenen, da det blev lyst, fik man Folk samlet, for at opsøge de 2de af Borfolkene, som i Mørkelhede forstukket sig, og siden fandt man ude paa Ostermidagen, dode af Kulde og de laae, da hende paa, i Lyngen, ca. en stor Mile i Nordøst af Vindheim. Nu ved Sagen endnu at paa en saa stor Mile, hvor man fandt 2de af Borfolkene døde og den Mile vistnok man nok, og ligger da neden for Veien lost inden for Gaarden Myske (Sønderst) for

Det skjorde, fortaller Sagaen, at da man havde fundet de sidste 2 af Berserkerne, bragte man alle Berserkerne ud til Stranden, og begrove dem der. Af dette Sagaens Udsagn, at man havde fundet, at antage, at der som hine 2 sidste Berserker, man fandt paa Island, havde man ikke bemærket sig med at transportere dem, der laage og begrave dem, hvad enten man troede sig Hedninger eller Kristne, paa Island til Kirkerne, men at en saadan Transport, som Hensyndemærket gjorde Rimelighed sig gjorde, enten paa Stedet i Snefoer, eller med Baand, Hedninger, paa Askre eller Skjolde, for at paa begrave alle Berserkerne ved Stranden paa Kirkerne. Endelig siger Sagaen: at Flere hin gamle Gravhøie, som Grettir lod opbryde, var meget store, og laae paa Nordsiden af Gjøns Gaard Vinsheim. Under min Nedvandring, søgte jeg forgjæves efter en saadan Gravhøi paa Gaardens Jorde, ikke engang Spor efter en saadan Høi fandt man paa Gaarden, eller i Nærheden af. Derimod fandt jeg indenfor, eller nordenfor vaar forbenævnte Gaard Skjøtte, dagnu paa Gaardens Østre Jorder, 3 Gravhøie, ikke mindre end 2 store Runesteen, som enhver især gjorde Rimelig at være Flere hin gamle Gravhøie. Om disse Høie nedenfor. Ifølge min anstillede Undersøgelse i denne Sag, med Gretters Sagaen i Haanden, kom jeg til det for mig klare og sikre Resultat, overensstemmende med de nævnende samtlige Elementer i Sagaen, som de her ligger i Stor paa deres gamle Jorde, at de Gamle Vinsheim, hvor Gjøn boede og hvor Flere hin Gamle var begravet nordenfor denne Gaard, er ingen anden, end Gaarden Skjøtte. Om man ikke havde andre Data, at støtte

fjetil, for Retskrivelsen af denne min Tilstand, som afgiver hvad Overordentlig Mystisk Skyldighed det specielt er der her for, den Navnet Mystiske (som Mistik, Vind og Tordenr:) er at Lokalisere, som egentlig for denne meddelende Gaard, og antager man dette, da er det tilstrækkelig for at de lokale Retskrivelse i Gotter Sagen, som overfor er omtalte, ere alle Rimelige; thi da her man Huset Hvi nor. den for Mystiske (Vindheim) hvilken af hine 3 store Kundskaber man vil antage for Huset Hvi, og herpaa til Hovhuset, er Tilstanden overensstemmende med Sagnen, at man gjorde Kundskaber til at antage, at Sagnen Riverer fuld, her tager de norske Skrifter i Giftes.- Da det var min Hensigt, for det Første, at dvæle noget videre, om Gaarden Hovhuus eldre Historie, og dens Mænder fra Oldtiden, maa jeg bemærke, at om Gaarden Hovhuus eldre Beboere, her Sagnene fører frem Efterretninger. Man for Resten, at bemeldte Guorm for Thorsins Fid, var bekræftet af Snenebønder, hvilket næsten var Tilfældet med flere af Gens Gaarde. Man er ikke engang sikker paa, hvilken af Gens Gaarde Guorhin Gamle beboede. Paa Hovhuus var det nok paa. Skuespillet mellem Thorsin og hendes Gaarden, og da er det sandsynligt, at Thorsin er den Første, som nævnes ved, at have boet paa Hovhuus. Om Thorsin var Kristen, vedrører ikke. Man Kundskaber antager dette, efter de Ord, som Sagnen lægger i Mænden paa hans Hustru, under Gotter Kamp med Overkongen paa Hovhuus; det hun sagde: "Det vilde være os en stor Gode Nuude, dersom vor Tilstand Kundskaber forbedrede vi nogen Henseende." Var det da Kristner Gud, hun saaledes paakaldte, paa Kundskaber spørgsmaal, at det ikke alene var Thorsin Kristne Tro som Gaarden Skjoldsjord (Skjoldstedfjord:)

men et hem oppem allerede dem, hvorfra Landet oftere end Kirke paa
sin Gaard Herholm, hvilket ei er saameget usandsynligt. I Sam-
feld, hvilket Thorsens Stov i Herholms Kirkegaard, og dem er det vel
forgjoves, at søge Thorsens Gravhoi, blandt de mange Runesteene
paa Oldtiden, som er tilstede paa Herholm, og vore disse nedenfor.
Man finder ikkeller den mindste Anledning i Sagaen, om Thor-
sen her efterladt sig Sønner, som efter ham, har havt paa Gaarden
Herholm; men allegevel ligger den Formodning, at antage, at
denne Gaard, gjennem flere Aarhundreder paa Thorsens Tid, har varet
beboet af mægtige Slægter, der til enhver Tid, har vidst at holde
Gisle selv Ære, thi paa mange andre Maader, kan det ikke for-
klares, at Gisler Eiere ei her findes Tilstede til at tillegge sig som
Eiendom Gaarden Herholm, forend ende Midten af det 14de Aar-
hundrede. Det var først ved Aar 1363, at Gisler dengang Eier
Sigurd Hestthor sin Kjøbte af Jokum Eisksen sin, 6½ Mandtals
Madtal i Kirkebøen Herhammer, og 13 Mandtals Madtal
i samme Gaard, af en Erland Gudmundsen. Ved disse 2de Kjøb,
Bekom af den sidste Gaard, hvilket ei er usandsynligt, kom blev
de ved den Anledning Gisle selv Landbønder, istedenfor at have
varet sande Odelsbønder, og i enhver Henseende, er et saadant
Salg, et Bevis paa, at Herholm fordum mægtige Slægter, den
vare fiendtlig nedt, ikun betydelig Afmagt. — Navnet Kirkebøen,
som Gaarden Herholm tilligger i dennevnte Salgs Dokument, bevi-
ser eiheller, at en Kirke allerede den var opført her, men tilligemed
viser for, at Gaarden allerede den var udstykket i flere Dele, som
at dette Helligsted i Hjemmet sidst Tidsrum.
Fra dennevnte Aar 1363,
seer jeg, at Gaarden Herholm bestandigt har fulgt Gisle godset, lige
til Da dette Aar 1582, blev lagt under den Danske Krone ved Arve

Gjørvil Aaden Ditter og Iw Gaardgodset Aar 1586 forleenes til John Lowe til Lørvi, og er Dette Forleenings-Brev helt mørkelig derved, at enkvar Opsidder paaw de nævnte Gaarde ere nevngjetne, saaledes at Gaardenes Hemmen bebuder Iw af 6 Opsiddere, nemlig: John, Olaf, Olaf, Arne, Peder og Endre. Gaardene Skyldes Iw 21 Vogger i Fiskelee og 3 Gold Korn fil 1 Gold paa 12 Skaaber). Aar 1648, da Hannibal Sheested fik Kongelig Skjøde paaw Gaarde og Gaardgodset, følgte ogsaa Gaarden Hemmen med, ligesom under skrev forskrillig Eier af Skinnebetydelige Gods, indtil Dette Godstil Tyende og Fæste blev følgende offentlig Auktion Aar 1758 af Hannibal Eier, Amtmand i Nordlands Hans Hegermøe, hvor Iw Del af Gaardgodset, Gaarden Hemmen tilbeviget, blev Kjøbt af den Thiranske Familie i Nordskjørd, som ejede i Dette Aarhundre de fælgte Gaarden Hemmen til Gaardens Iværende tilhørende 15te Opsidder.

Skjønne Mon, som vaaw gamle Skrifter er saaw nøiagtige paaw Opsidsmænd om Gaarden Hemmens ældre Beboere, saaw er dog bemeldte Gaard i Dobbelt Henseende helt mørkelig derved, at denne Gaard fremfor endre Gaarde paaw Hemmen vaar, baade hvor fremvidt og endnu fremvisser saaw stor Mangde Aldinder paaw den dunkle Oldtid, at den Sekkevidt hvor Tilskuerne gjør sig gjeldende, at være Forfatter her fjerstet mere end med den daglige Gjennemgang end paaw mange andre Steder her paaw Nordkysten.

Inden anførte Linier vil jeg forsøge paaw at paavise de mange Mindesmerker paaw Oldtiden paaw Hemmen, som fremdeles findes under min Nærhed paaw Stedet den 14 og 20 September 1878.

Paaw den vestre Side af Gaardstunet paaw Hemmen, op paa den saakaldte Aasbakke, et godt Stykke paaw Siden, langs Fjel-

Det Sid, ud breder sig en betydelig Flade over store en Torv
(:ved Landvej:) og denne Flade er ligesom besat med Kvæ-
hauger og nogle Lerghauger. Jeg talte 150 Stk. Kvæghauger,
som alle omtrent 4 Alen i Diameter, medens Hvide ikke lod sig be-
stemme, de norder alle Hauger vare ud Rastede i Toppen. Lerg-
haugerne, vare 12 a 20 Alen lange. Store dybe Hauger i dyr-
ket Mark, eller indhegnet Mark, Kvæg maa ikke entage
dem for Hedningehauger; men de Steder, hvorfra her vandt ud-
dergivet Hedning, eller vil blive Hedning undergivet, store
maa jeg antage dem for Begravelseshauger, ikke, da de Gamle
bestemte hvad Hedninge af Land og Fæ skulde, og der ikke laant Ste,
herfra maa dem Hjem.
Den Querdæmning gaar en Vei mod Vest, og ude paa en liden Høi-
de, deler Veien sig i den øvre og nedre Vei. Ved at følge den nedre
Vei, som laant ud paa en bemeldt Høide, at man norden for
Querdæmningen skiste, der ud breder sig en stor Flade, og paa
østre Side af Veien ligger 2 ørsmaa Kvæghauger, 4–5 Alen i Gen-
nemsnit og 3 Alen i lodrette Høide. Neden for nogen finde vilde
undersøge nogen Kvæghauge paa Herthern, da vilde min Op-
mærksomhed, først og fremst, falde paa disse 2 Kvæghau-
ge. Kvæmdamme, her paa Vollen, som jeg Spor efter mange,
forlængst, bortkørte Kvæghauger, som til endel Brug ver
anvendt. Omtrent 1 Mil derfra begynder store Hauger og
Querdæmninger, ligger en stor Kvæghauge, Regnehauger Ruldet, ud-
den Tvivl Regnekvæg, Regnevei Kvæmdamme. Nogle nor-
mere paa, ligger en Kvæghauge af samme Størrelse, ligesom nogle
Kjordigerne. Omtrent 3/4 Mil vaar for Querdæmningen,

gjennem Rev, en nylig anlagt Bygdevei, en betydelig Handelsgaard med Hustomt, 18 Alen lang og 14 Alen bred. Der laa mindre Vognhus ved samme Tomt, fremfor mange liggende Tomter af Huse, som ere fjernede her fra Gaarden, der som Regnet faldt der ud over for de Tvivl, at notere her i Rul Thorsins Vaaningshus henvæltet, men da denne Tomt her Almue her fra Gaarden, Ruldes Bestetufter (Bedestuetomten) vilde ikke tiene Sagen til Nord, og Rån bemerke, at Huset her Thorsins Bedestue stuet her, endnogen anden Bygning, og at Thorsins egentlige Vaaningshus stuet nede i Gaarden, nemme Klirken, uden at nogen Spor af dette Tomt, nu Ren synes ikke. Alle for at Sagens at tilbet ordentlig Hensyn Bekommelighed, hvilke ogsaa en ordentlig Bedestue. I Øst for bemeldte Bedestuetomt og vendt for den nævnte Vei, som jeg flere Tomter af Rundhauger, som nu ere bortkjørte. Længere i Nord, langs Fjeldets Fod, ligger flere Rundhauger, og derblandt en, som Ruldes „Arnhauger" af den Aller Aane, at Allen navn. Denne Haug her ogsaa vendt ud, og hvorved en Stenkiste kom tilsyne hvori et vogt Skelet af et Menneske laa, med Hovedet mod Nord og Fødderne mod Syd. Alt kom her rundt om Ruldes „Arnhauger". Længere herfra mod N. O. langs Fjeldets Fod, over for en Forsænkning, af samme Slags som Husfladen, som Forsænkning vender for Øvrigt, som vender for omtalt, ligger over 30 Rundhauger, store og smaa, og derblandt mange Langhauger. Disse Hauger bestaar af Sand og lidt Rullsten iblandt, hentydende fra Fjorden. De fleste af disse Rund og Langhauger her vendt undersøgte, ogsaa i den fjerne Fjeld, ved hvilken Anledning mange her fundne ældre Redskaber, og

i en af Sangbøgerne herhenne end Dag fundet tydelig Fragment af en Brev, hvilket alt blev bortkastet. Den første Side af den nylig anlagde Bygdevei, i N. O for det ældre Quardsted, var for vel 40 Aar siden meget gjorne og flede Veller, som af Almuerne her paa Stedet kaldtes "Skjedvollene", af Skjed, Hesteramp. Nær ere store Agervidder anlagte her, men paa denne flede Veller, fortalte man, var ypperne mange Rundhauger at see, som man kaldte "Skjedhøiene", men som Tiden bort, da hine udstrakte Agervidder, som meldt, anlagdes der. Flere Fund i vedkommende Quer-Kammer blev ved den daværende gjorte, saaledes af Lerpotter og Sværd, som alle samme Rom bort. Man fortalte endvidere, at en af de omtalte Rundhauger, paa den af Opsidderne da kaldte Skjedhei, skjulte mod gamle Sølvmynter, men da disse vare saa gamle, at de ei vare gangbar i Handel, fortalte man, at Mandex blev lige fuld, "thi han maatte følge alle Pigerne til en Guldsmed i Borgen. Denne skal jeg bemærke, at der nylig som nævnt vare i Berg af de fundne Mynter hos Præsten af Rom paa Hurum.

Som bekjendt, have der meget tidligt staaet Kirke paa Hurum. Den nuværende allerede ved Midten af det 14de Aarhundrede skal være opført og man kan slutte, at den som Quard-Kirke paa Hurum have været anseet tidligere til Bekvemmelighed for forskjellige Gaarde, som den havde paa Hurum, og at den senere er overgaaet fra en Quard-Kirke til en Sogne-Kirke. Ifølge en Indberetning fra aar 1722, var Kirken en ældgammel Stavbygning, som efter Aar 1760 afløstes af en Kirke, lagt af Tømmer i Form af et Kors. Og den Inni Kirke Rasmus i Aaret 1838, da en

Den ny Kirke for Hurbeens Sogn opførtes paa Gaarden Gaarde, den østligste Gaard paa Hurbeensiden. Som Grundstolper i Porten i Kirkegaardsmuren paa Hurbeen, stod 2 gamle Grevsten, af hvid Marmor, hvoraf den ene Lig Kirkeklokke, hvorpaa den er nøiagtig opreist paa Kirkens Tomt, ligger denne paa en Flade lange Stene, hvori nogle Bogstaver, som nu knapt ere læselige. Efter den Skikkelse som disse Grevsten have, kan man slutte, at de ere fra Tiden for Reformationen, og maaske, har de været Lagt paa Graven, hvor et Par af de mægtige Hurbeensmænd hvilede. I følge Forhandlingerne for Foreningsaarsberetning for Aar 1869, Pag 154. blev der i 1868 paa Gaarden Eiesteds nes, i Nærheden af Kirkegaarden paa Hurbeen bortlagt en Rundhaug hvori fandtes et forøvrigt Jernsværd og en Lerurne med ashe i. —

Akre, er en Nabogaard til Hurbeen og ligger den østen for Hurbeens Gaard. Gaardens Navn udleder af Ager, som i Almuesprog et Kalder Akre, og skal den oprindelighed have været en Deel af den nedenfor nævnte Gaard Mjøsk, der ligger gjennemskjæret paa den østre Side. Rigtigheden af dette Gaardsnavn her jeg Grund for at betvivle, efter som jeg ser, at Mjøsk her vorder Gaardsnavn, medens Akre her vorder privat Eiendom. I følge en gammel Slegtstavle, skal der paa Gaarden i det 12de Aarhundrede have boet en Mand, ved Navn Johannes Akre, der efterlod sig en Datter Margrethe, gift med en Bonde Gudbrand Heidenson paa Gaarden i Borgund Sogn, og som var en Sønnesøn af Gaarden Skreumheim, i Kalvens Sogn. Af Mindre paa Gaarden, paa bemeldte Gaard Akre, fandt jeg ikke andre, end en uudmærket Sted, og nu nærmest indgravet Rundhaug i Gaardstunet „Gullhaugen". Kaldet, ivrigt hvorfor. Denne Haug, bestaaer af Leer og Sand, og er den mere indgravet paa den østre Side. Den Klokkeformige, er opført her,

for nogle Aar siden. Jeg tror nosse, at man endnu er Kommen sine Gjæld ned i denne Henseende, at man kan gjøre sig Haab om nogen Lind af Skatterne, thi dertil, mener en nøiere Undersøgelse vil retteger. Mjøsa. Hele Egnen var ødelagt af Skiesk, som er almindelig Benævnelse paa Vind, Storm og Ødelæggelse, og kan jeg ikke andet sige, end at det skjønneste Syn, er et forsømt Gjerdsel og Bedriftsomhed over hele Egnen. Den Gaard Mjøsa, maa efter al Sandsynlighed, og efterhvad jeg overfor kan erfare, være de Gamles Vindheim. Den alle Detalie i "Gretter Saga", synes det nøieste Kan forenes med denne min Opfattelse, og det i samme Maade, som man er nødt til at behandle Sagaens Tegtmed den vilkaarlige Vold, der som man vilde anlægge Gaarden Vellar, for de Gamles Vindheim, synes forøvrigt jeg ikke denne min Opfattelse, inden jeg bliver overbevist om det Modsatte, af gyldigere Beviser, for denne Sag. Heller ikke synes Gaarden Mjøsa, "Gjøm Hjem", her siden levnet en nogle Minder fra den forundre Oldtid, den Alt nu er forsvundet i den Jordens Gjæring, og Ødelæggelse af stundom overfladisk Hævd, i Forening med Ødelæggende Ilds for Forbrydere Hænder og Gjerninger, formodentlig hen ved Aarhundredet Minder fra den forundre Oldtid, som her vorde synes denne Gaard. Ifølge Sagaen, skal Heimgar, hvem Thorkel Gamle ved Heimgard, og som Gretter lod ophænge, ikke ligge synes selve Gaarden Mjøsa Vindheim, men synes Nordøst for Gaarden. Under min Nærmelse, har synes Stedet, vanskelige jeg den nøiagtigste Undersøgelse og Ret Reg, i den nordre Retning, fra Gaardtunet Mjøsa, som jeg i nordlig Retning fra Gaarden, Rundhougen Gravhaug, der turde gjøre

Fordring paa, at vore Huse hin Gamle Hvid, hvor Gutten paa Sid, at blive, da han gik tilbage paa Vinsheim til Hartheim; og nu viste Dette sig for mig, at han mit Kundskab paa Mysle Jurved hele Gaarden Ostnor, for Sagtlagerne, til et stort Hus, østen for, eller som man her kalder det nordenfor Gaarden Mysle, og paa dette Hus, i ottere Afstand fra hverandre, kom tilsyne, ikke mindre en 3 forskjellige store og betydelige Kundskuer, hvoraf enhver af disse Huser uden den mindste Undersøgelse, Kunde antages for Huse hin Gamle Gaardhvid og om disponeden for.

Ostnor og paa Ostnor Kalde, da Gaarden af samme Navn, ligger paa det østligste Hus, paa Hartheim øen. Iblandt Gaardene Mindre paa Oststiden, maae jeg først omtale de ovenfor, Kun tilhørende 3 betydelige Kundskuer, som findes her paa Gaarden, og som jeg tidligere har omtalt i den korte Beskrivelse for Aar 1873, Pag 242. Her vil jeg føje at begge forbeyer min ustillede Undersøgelse om, hvor vidt noget af disse 3 Huse, Kun gjøre Fordring paa, at vore Huse hin Gamle Gaardhvid.-

Af disse Huse, er No 1. beliggende ikke langt fra Siden, i den saakaldte "Kvæge", er 86 Skridt i Omkreds, og nu Kun 3 etlers høi, da den er meget nedgravet i Toppen. Den er lagt af bare Kullesten, hertil nedfra Fjorden, og da den nu ligger midtien stor Steger, Kunde man ved første Øiekast, antage den for en Kjødningskunge, men en gammel Mand paa Gaarden, fortalte, at han godt Kunde mindes den Tid, at Huset ikke var omgiven af Steger, og tilføiede fortalte han, at Kun nogle Skridt ovenfor Huset, stod i Jorden en over 5' Aarhundrede Bautasten, som laae bort, da den blev slagen af Lynet, og blev den slagen i Stykker, for at bygge

Dele Rum benytter til Stolper under el Stabur, der spenn Gaarden, vurde endnu ved el Je. - Den denne Rumsheng, spenlengden, ik. Ko her vort udgravet innen bare undersigt Fra Stolperne af, Rum den umulige gjolv for Huers Gaardvei, som efter Sagnen skulde les bles brukt, men Huegen forbjener derhelder en hensigtmessig og fornuftmessig Anerkjendelse. -

No 2 af denvonte betydeligste Rumsheugen spenn bemeldte Gaard nor er beliggende ifelge Gaardskunet, den er 140 alen i Omkreds og er den nu ifer senere tid nosten udgjovnet, idet at Eieren her spenn dem vestre Halvdel opfort fire nye Vaaningshus. Ved udgjovningen blev Huegen til den vonte domt fundet her i dem Jordkast en liden, af flade Sten sammensatt Stenkjelder med en store Sten til Overligger. Rummet inholdt ikke Andet end sor Muld. - Omtrendt i Huegen Midtpunkt laae et store Grovkumma, sammensatt af flade ordentlig tilhugte Stene med 2 store Stenheller til Overliggere. I Kummen stodes bugget Lerkar eller Krukker af brandt Ler, fyldt med Aske og brente Ben, fundtes ved Siden af nogle forrustede Jernsager, hvoriblandt et Sverd, hvilket Alt kom bort, da Manden ingen Sands havde for sendenne Sager. - Af det her omtalte Kumheller ikke denne betydelige Runhaug gjore Fordring spenn at vore den i Sagnen omtalte Huers Gaardvei, der den i Nutiden for Tilbageskridt spenlengst ofvre Strode og tilmed ikke tidligere herovet undersogt og eftersom den endre Bygningsmaade vanskeliggjor ensflemmende med Sagnens Beretning om Huegen, hvor Kvar her Gamle var begravet.

Nu skuer der tilbage af spenn No 3, ogsa nonte store Rum-

huuger paa Østnæs, og som jeg tror, før heave Kraapaa, at vore identisk med Kuuger, hvor Kuer, ifølge Sagaen, var fældt i Høi, nem lig nordøst for Gløs Gaard „Vinheim", og denne betydelige store Høi, der her en Omkreds af henved 200 Alen, ligger paa en Forhøining N. V. for Kirken og Lagerfig anseelig ud, skjønt Meget nu er bortført af den, lik som Fordringen, den den bestaar af den finere Muld. Fra Gaarden Mjøstø, som nu den betydelige Høi i Nord, ligger i Hovedsagen, og dens Omgivelser, lik fra bemeldte Gaard, denne ligger som et stort Jordsmonglende Nes, som af Alle er tilstrækkelig, at Høien ligger paa Næsets, nordøst for Gløs Gaard. — Man fortalte, at man i nogle Hundrede Aar, her bortført muldblandet Sand, og under at have truffet paa nogle Steder efter Gravkammer, og dette stemmer altsaa tydelig overens med, hvad Sagaen fortæller, nemlig: at Grette brød Høien, og at Gravkammeret var liggende af Sømmer, som Sidenen gravende Sand, forlængst her opløst, og at ingen Ting her fandtes vorde fundet i denne Høi, lik vi ikkeller forundre os over, da vi jo, af Sagaens Beretning, at Grette tog, baade Vaaben og Klæder som var der, da han brød Høien. —

Uagtet der lidet siden omtalte store Mindesmærke, nær ved som paa denne Side, ligger omhinanden, henved 50 mindre Røiser, og 20 Langhauger, der alle ere hovedsagelig lagte af Jord og Sand, med enkelte Stene iblandt, og ere de fleste undersøgte i Aaser. Ikke, hvor denne Samling af Gravhauger ligger, kaldes af Almuen „Kampvolden". I Udmarken, ligge ogsaa under Gjeldet Skov, paa nærmeste mennesker og paa en Samling af Rundhauger, hvor jeg talte 14 Stykker, alle Rør 4 a 5 Alen i Gjennemsnit, og alle undersøgte i Aaser. Ikke kaldes „Kampen". — Paa Ikke her en god Ager.

Arnbrandt mit Millem Gaarden Myste og Østre et Stykke neden for Veien, passerede man mig hen i Lagen omtalte store Skov, hvorved 2 af Børsterne fandt Døden, nemlig: — Denne Skov er kjendelig derved, at den overalt hvor den stader hvor sammegt Jord, Grus og Sten ligger, samt at den til den ene Side danner et Hul, og hvor formodentlig mine Børster søgte Ly, og Rulder Steen endnu Halsteren fast Skal, Skolst, Død.

Som ovenfor er sagt, blev Kirken for Hvorhenns Syge atter 1838 opført paa Gaarden Gaarden nyt, og her den indtil Allerhelligen ved sig, en stegen Klokke, der er meget gammel. Den har til Indskrift (i Overstolen): "Jesus. Maria. Johannes." Gjetard af Veis gjorde mig Aar 1434."

Hvor der var blevet af den lille Klokke, som laa paa Alteret, da Kirken stod paa Hvorhenn, vidste Ingen at give mig Besked om. Steen var indlagt i en Fremmed, var i Hvorhenn Mur i Overvæggen, og bruges af Præsten i Bethlehemmers Dage, saaledes at enhver Communikant ved Nadverens for Alteret maatte kysse paa Steen. Den ligner Steen i Rohdes Kirke sammesteds (1848) at ligge paa Alteret.

Alterkaaben i Hvorhenns Kirke er fra Aar 1675, og er den et meget smukt Arbeide, hvad Udskjæringen angaar. Bedst bedre er Malningen.

Kalk. Denne Gaard er beliggende paa den vestlige Del af vor den for Fjeldet paa Hvorhennsiden. Navnet Kalk turde udledes af Mandsnavnet Kalle, der var meget gjængs Navn i Oldtiden. Ifølge Hr. Storms Formodning, skal Gaarden Kalle være de Gamles Vindheim, men jeg har ovenfor vist, at en saadan Formodning feldes i det Stemme den fremstiller, da Formod-

modnenger, efter min Overbevisning, her intet Bevis at stotte sig til. Neuer man hos Almuen spor Hukom og spor flere Quer. De fonden for Tids spor Hukom sin her gamle Familiesage om hin Kampen med Bersokere, som om Gutten Tord her spor Gen, som norden sen stemmer med Sagnens Beretning, her man spor Alle intet Sagn ingen Tradition om, at Alle skal vare de Gamles Vinthem. Man soger endog forgjoves spor Querden Alle eller inden dens Omgivelser efter en Kunstbygning der i mindre Mands Kun gjor Fordring spor at vare Spor hin Gamler Hoi-Sag for at Querden Alle skal vedrore os mig med den Ret den maaligens kan, man jeg ikke finde den Omstendighed, at man i Sedmarken, i Norden af Alle Quern, ved at spore efter Sten, hvorved man vil vide, at hine 2 Berserker, for de Livet tab. Dette Rum man godt forklare sig derved, at man en Historie-sk, ikjent med Stedets lokale Forhold, her spor Gen, satte siden for at Hvile, at Alle var de Gamles Vinthem, var det som naturligst, at man maatte sige sig om, i Norden af Alle, efter en Sneden Sten, som skafter og en Sneden fornemmer, og der var Querden last.

Af Oldtids minder, gaar der spor spor, spor Querden Alle, langt mindre Rum man spor vise i Norden af Querden, eller spor Querden selv, uagtet Kunstbygning, der eiendte Mands Kun gjor Skrev spor at vare Spor hin Gamles Gravhoi. Skjon sin-des der Lovninger af en mindre Kunstbygning og spor at endda Sted fortattermen, at en af Oldtidens Konge en Gang Polvinjater, spor at have med Ot Alle en holdt Mand-

Anmerkning. Neden Sagas Kvinden, der sandsynlig kun var
Islænder eller kun havde været paa Island, kun nævner Bered-
ninger, forefundne i Norge, over det efterværdige Beretninger, de
nedskrev, fortalte af Hør- eller Kvindmænd, dels Kundskaber
paa hende Beretninger fra Folk, som kun de hørte Fortællinger
af andre, der Kundskab havde taget Del i Handlingen, hvor-
om der tales, og dels Kundskab sagnet ofte kun gaaet gjennem
mange Slægled, førend at det blev nedskrevet. Som Følge
heraf kan det ikke forundre os, om vi hos Sagas Kvinden fin-
der mange Modsigelser, saavel som Gjentagelser, mange
hvor en Begivenhed kun fortælles, hvis Navne nu ikke mere kjen-
des, eller ikke passer paa de Steder, hvor Begivenheden foregik,
efter de sande lokale Forhold. Men kan saaledes paavise
mange Exempler paa, at Sagas Kvinden eller kun Hjemmelsmæn-
dene kun vidste paa det Rene med, hvad de Gamle her kaldte den
eller den Fjord, Elv eller Fjord, hvor den Person boede og hvor den Til-
dragelse skede, v. s. v.. Men kan saaledes med Grette Saga i
Hænde nøje kommet paa det Rene med, hvor Thorsen af
Hvitenæs Gaard laa? Thor kun gjorde om Julen. Sagaen fort-
æller den kaldte Fartrædt og i Nærheden af en Fjord, som Saga-
Kvinden ikke kun kaldte paa, men som kun af Hellig Olafs
Saga Kjendskab en Fjord paa Sondmøre, som kaldes Dals Elv-
fjord, dels Elvefjord nu Elvestadfjord, paa hvis kun ydre
Side anlagt, at Thorsens Gaard laa ud Elvestadfjord i Stran-
Havbygd paa Sondmøre, og denne Omstændighed taler, at Sagas Kvin-
den ikke kun havde den mindste lokale Kjendskab til
Sondmøre Forhold. At den Gaard, hvor Thorsen fandt

Julen, som ved Klingsudfjord, er mindre Sandsynlighed for; jeg vender ved det Spørgsmål Borgund, hvor et stort Distrikt Stor Knuffer vare samlede for at holde Julen, enten ~~dan at~~ denne feirede jeg hedensk eller jeg Kristelig Vis. Man skal huske jeg, at Thorsen var Lendmand for Sandmøre og at Borgund var Hovedpunktet jeg Sandmøre, og der var Gudehov for den Sandmørske Almue i Hedningetiden, og der var ved Kristenretten, efter at Olaf Trygvesøn afskaffede Hedensk Ret, og her samledes man ved ofte jeg samlede til hedensk som til Kristelig Jul. Samleder er det ogsaa med Sparsomhed "Vinsheim". Sagaskriveren havde ordsat af sine Forfædre", at det var jeg en Gaard jeg Hemmerne i Ikke langt fra Hurhemmer at Borden Gør bued og hvor fra man Rimde se Stolpeskjæ op jeg Kaer hin Gamles Hov, der var opført i ældre Stil ved Side Hørgeh norden for Gloms Gaard, men Navnet jeg denne Gaard, hvad man ikke mindelige Fortolling ikke kjendt jeg i Nær vis te man, at Gaarden laa jeg et Vinhavet Sted, og som Følge her af, har man ikke vidne, Navnet Gaarden Vinsheim, og dette Vinsheim, Nær af Grund, som ovenfor er sagt, ikke jeg nogen som helst Mund var Gaarden Alle, ikke at man kilfører Grette Sagas Tekst den vilkaarlige Vold, man ellers, ved at anlægge Gaarden Skjæl skulde for de Gamles Vinsheim, er alle til sidst for at Sagaens Fortolling er nok jeg Konsekt.

Man har flere jeg denne Exemplar paa, at Sagaskriverne her feilet i deres Beskrivelser jeg Stednavne, og henlagt dem til Steder, hvor de ikke have hjemme. Saaledes Sagas Sa ga Cap: 67. hvorfra hidtil, at Sigil Rom fra Rom ind

til Sondmør, og landede paa en Ø, som hedte Hød (Hesø) hvor de, ifølge saga hvor hun landede, laae en Gaard som hedte Blindheim, o. s. v. Nu er det klart, at Eigil vidste gaae paa hvilken Ø i Sondmør den Gaard Blindheim laae, og hvor ham Strandebonden gjøde boede, nemlig paa Vigrøen; men Sagaskriveren eller hans Hjemmelsmand havde klomt dette Navn, da ingen ældre historiske Begivenheder knytter sig hertil, paa at Gaarden Vigrøen, ud for den nærsig Kirke laae i Eidsdingen; men af samme Kilde saga vente han Navnet paa en Ø i Sondmør, nemlig bemeldte Hød (Hesø) og derfor leder han Eigil langs hen efter at Sagaskriveren havde paa den Tid Kundskab i den sondmørske Geografie, at han vidste at Hød laae ud for Leden for Eigil, der havde til Hensigt, at gjøre Gjæld, strax ens Søster paa Blindheim paa Vigrøen.
At tillemed Nøie undersøge Gaarden Blindheim i Borgund Sogn for det gamle morkelige Hovedsæde Blindheim paa Sondmør, er en fuldkommen Umuelighed. Jeg har paa et andet Sted omtalt mig mod en fremmed Forfatter, her vil jeg kun tilføie, at ifølge Eigils Saga, laae den Vold Vallers ø (Valdersø) hvor Eigil fulgte Gjæstene Bleke, ikke langt fra Gaarden Blindheim hvor Eigil gjorde, den dristige Tilbygger paa Blindheim i Borgund Sogn til Kampsted paa Vold, Vallersø, (Valdershavn) betydelig længere. —